

Jure Brkan

SPASITELJSKO POSLANJE REDOVNIŠTVA U NAŠOJ CRKVI I ODNOSI S BISKUPIMA*

Redovništvo sudjeluje u evangelizaciji Hrvata već 1300 godina. Time se vezuje uz našu crkvenu i nacionalnu povijest. Stoga je naša Crkva kroz stoljeća usko i životno povezana i protkana stvarnošću redovništva. Redovništvo kod nas poprima vlastite karakteristike i posebnosti uvjetovane crkvenom, društvenom i povijesno-geografskom situacijom. Benediktinci, franjevci, dominikanci, isusovci i drugi redovnici neodvojivi su od našeg naroda. Na njih bi se mogle posebno primijeniti riječi II. vat. sabora: »Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našega vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njegovu srcu« (GS 1). Ti Kristovi učenici, redovnici i redovnice i danas u velikom broju (oko 8500 redovnica i redovnika) rade na izgradnji mjesnih Crkava i opće Crkve. Redovnici su kod nas prihvatili raznovrsno apostolsko djelovanje. Ni danas ne izmiču svoja leđa ispod tereta spasiteljskog poslanja Crkve. Naše redovništvo je svjesno da je pozvano na osobnu svetost i poslano da posvećuje druge, tj. na apostolat. Ono osjeća unutarnju snagu da se predaje u službu Crkvi.

Budući da je redovništvo snagom Isusova savjeta u Crkvi prihvaćeno kao posebni način života, njega treba posebno i slati. U tom poslanju redovnici ne mogu institucionalno djelovati osim »pod biskupovim vodstvom« (PO 17).

Kada se govori o redovničkom poslanju, ne smije se smetnuti s uma odnosno zaboraviti da ima više vrsta redovnika: muški i ženski, svećenici i laici, papinskog i biskupskog prava itd. Sve te karizme, to bogatstvo, taj dar Božji Crkvi, treba pravilno vrednovati i pravilno uključiti u živu akciju Crkve — apostolat. Iako je redovništvo niklo iz mjesnih Crkava, ono ima i opće poslanje. O njegovoj ulozi u mjesnoj Crkvi nadbiskup Franić je kazao u Splitu 31. VIII. 1976:

»Uvijek sam isticao, i za svoju biskupiju i druge, da se za nju ne može reći da je razvijena i da dobro stoji ako u sebi nema jako redovništvo, redovnice i redovnike. A što se tiče nekih kao dijalektičkih nape-
tosti koje mogu nastati, to je ljudska stvar, jer sol ne bi bila sol kad ne bi nekoga i grizla. Svjetlo ne bi bilo svjetlo kad ne bi rastjerivalo tamu. Naravno, mi smo ljudi, pa se ovi naši međuljudski i međukršćanski odnosi lako kompliciraju.«¹

* Predavanje održano na zajedničkoj sjednici Mješovite komisije BKJ — KVRPJ — UVRPJ, Zagreb, 8. listopada 1984.

¹ Iz diskusije nakon predavanja, u Redovnici u mjesnoj Crkvi (Zbornik radova IV. redovničkog tjedna, Split 31. VIII. do 2. IX. 1976), Zagreb 1976, 54.

Da se ti naši međuljudski i međukršćanski odnosi ne komplikiraju, potreban je dijalog, suradnja i stalne strukture koordinacije. U tom smislu ovo i pišem. Najprije ću nešto reći o mjestu redovništva u Crkvi, poslanju redovnika, posebno župskom poslanju, poslanju redovnica, izuzetosti redovnika i iznijet ću na kraju što Crkva danas želi kada naglašava u Crkvenom zakoniku suradnju između područnih (dijecezanskih) biskupa i redovničkih poglavara (v. kan. 678, § 3). Kan. 680 izričito zahtijeva »usklađivanje svih apostolskih djela i pothvata pod ravnanjem područnog biskupa«. Stoga bi biskupi i redovnički poglavari i poglavarice trebali biti apostolski nadahnitelji svojih dijeceza odnosno redovničkih zajednica, a svi skupa apostolski nadahnitelji cjelokupne naše Crkve i drugih Crkava po čitavom svijetu.

Mjesto redovništva u Crkvi

II. vat. sabor je označio mjesto osobama posvećenog života u Kristovoj Crkvi. Redovnici su dio naroda Božjega. Dogmatska konstitucija *Lumen Gentium* razlikuje Kristove vjernike na tri kategorije: klerici (pog. III), laici (pog. IV), i redovnici (VI. poglavlje). Tu nauku preuzima i Crkveni zakonik u kan. 207,§1-2:

»Po božanskoj ustanovi su među kršćanima u Crkvi sveti službenici koji se u pravu zovu i klerici, a ostali se nazivaju laici (§ 1). Iz oba ova dijela« — o kojima govori spomenuti kanon — ima kršćana koji se poлагanjem evanđeoskih savjeta, po zavjetima ili drugim svetim vezama, od Crkve priznatim i određenim, na svoj poseban način Bogu posvećuju i koriste spasiteljskom poslanju Crkve; njihov pak stalež, mada se ne odnosi na hijerarhijsku strukturu Crkve, ipak pripada njezinom životu i svetosti« (§ 2).

U kan. 574,§1. čitamo:

»Stalež onih koji u takvim ustanovama zavjetuju evanđeoske savjete spada na život i svetost Crkve, i zato treba da ga svi u Crkvi podupiru i unapređuju« (usp. LG 44). »Bog neke vjernike na poseban način zove u taj stalež da budu u Crkvi korisnici posebnog dara Božjega i da, prema svrsi i duhu ustanove, koriste njezinom spasiteljskom poslanju (kan. 574, § 2).

Redovnici se »na poseban način povezuju s Crkvom i njezinom tajnom« (kan. 573, § 2; usp. LG 44; 45; PC 1).

Crkva je sastavljena od dva sastavna dijela. »Ona je po svojoj naravi ljudska i božanska; vidljiva i nevidljiva stvarnostima obdarena« (SC 2; usp. LG 8). Božansko bi bilo onaj nevidljivi elemenat ili kariz-

matičnost, dok bi ljudski ili vidljivi elemenat bio hijerarhičnost. To se nipošto ne smije dijeliti, jer je to jedna jedina stvarnost — Crkva Kristova. Tu možemo uzeti analogiju između dva elementa koji sačinjavaju tajanstveno Tijelo — Crkvu; kao što duša i tijelo sačinjavaju čovjeka, tako karizmatičnost i hijerarhičnost sačinjavaju Crkvu. Kao što se ne smije dijeliti duša od tijela, tako se ne smije u Crkvi dijeliti karizmatsko od hijerarhijskog. Kao što duša oživljava tijelo, tako bi i redovništvo svojim djelovanjem trebalo oživljavati Crkvu. Redovničko bi poslanje bilo životom, riječju i primjerom oživljavati Crkvu. Ako to ne bi bilo, onda ne bi spadalo na život i svetost Crkve. Budući da spada na svetost Crkve, onda se nekako može reći da spada i na njezinu bit. Kršteni i zaređeni sačinjavaju hijerarhijsku strukturu Crkve, a posvećeni polaganjem triju evanđeoskih savjeta sačinjavaju karizmatičku strukturu Crkve. Tu treba iznad svega shvatiti opće, zajedništvo tj. imati svijest da se sve što je dobro dijeli na sve udove Crkve i što ranjava, ranjava sve udove Crkve. U Mističnom tijelu Kristovu — Crkvi — nema klasa, svi su udovi jednako dostojanstveni. Redovništvo nije nešto nadodano i prislonjeno Crkvi; neka vrsta nadogradnje ili paralelne strukture već pripada najintimnijem životu Crkve, pripada srcu same Crkve, biti Crkve. Crkva se, rekao je Pavao VI., ne bi mogla shvatiti u svojoj punini bez nekog oblika posvećenog života.²

Članovi posvećenog života, »svojim staležom pružaju sjajno i posebno svjedočanstvo da se svijet ne može preobraziti i Bogu prikazati bez duha blaženstva« (LG 31). Posebno su redovnici danas sjajni znak u Crkvi i u svijetu, uza sve nedostatke pojedinih redovnika. U svijetu i vremenu, kakvo je naše, u kome se religiozne vrijednosti pomalo gube, redovnici trebaju zauzeti takvo mjesto u Crkvi i svijetu da svojim životom, svojom porukom, svojim proročkim poslanjem svjedoče religiozno, svjedoče da se bez Boga ne može graditi bolji svijet, da čovjek vlastitom snagom, ne oslanjajući se na Boga, ne može izvesti čovječanstvo iz višestruke zaostalosti, izrabljivanja i ugnjetavanja. Redovništvo treba svjedočiti već ovdje na zemlji, razumije se, ne u potpunosti, eshatološki aspekt Crkve, treba svjedočiti čovječanstvu unutarnju svetost Crkve.

Redovnički život, odnosno redovništvo, dar je Božji Crkvi a ne pojedincu.³ Taj dar se ne smije zakopati, tj. ne smije biti mrtvi kapital već dobar plod koji će posijan (kanonski poslan) uroditi stostrukim rodnom.

² Usp. JOSÉ F. CASTANO, *Il contesto ecclesiale della vita consacrata*, u *Il nuovo diritto dei religiosi*, ed. Rogate, Romu 1984, 47.

³ Usp. J. BRKAN, *Redovništvo prema novom Kodeksu kanonskog prava*, u *Služba Božja* XXIII/1983, 4, 359-360.

Poslanje redovnika

Muško redovništvo se sastoji od zaređenih redovnika (đakoni, prezbiteri i biskupi) i braće laika. Ovdje imam nakanu nešto reći o poslanju svećenika-redovnika, a o redovničkoj braći laicima nemam posebnu namjeru govoriti jer su oni uposleni prvenstveno u aktivnostima unutar svojih redovničkih zajednica te njihov odnos prema biskupima nije toliko životno aktualan koliko je to slučaj s klericima.

Prema popisu 1. I 1984. godine, svih 30 redovničkih muških zajednica u Jugoslaviji imalo je 1924 redovnička svećenika⁴. Redovnički svećenici vrše razna djela apostolata na području Jugoslavije i ostalim mjestima na svijetu. Naše redovništvo je uključeno u eminentni misionski rad u Africi i Indiji. U Americi, Kanadi, Australiji i Evropi redovnici uglavnom rade s našim narodom i ispomažu pojedinim mjesnim Crkvama.

Od 142 hrvatska svećenika koji djeluju u Evropi 85 je redovničkih svećenika. U samoj Njemačkoj od 104 svećenika 70 ih je redovničkih⁵. Mnogi naši redovnički svećenici djeluju u Rimu (u Papinskoj međunarodnoj marijanskoj akademiji rade 3 svećenika redovnika; predsjednik, tajnik i njihov pomoćnik).

Osim župskog apostolata, o čemu ću posebno govoriti, naši redovnici-svećenici djeluju kao kapelani, rektori crkava i profesori na vlastitim i na pojedinim dijecezanskim školama. (Npr. rektor Bogoslovije u Splitu i dekan na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu su redovnici). Redovnici vode duhovne vježbe, trodnevnice, duhovne obnove, propovijedaju, ispovijedaju, rade u apostolatu tiska, apostolatu znanosti, pomažu svojom stručnošću biskupskim kurijama, članovi su raznih vijeća na lokalnom i nacionalnom planu. Redovnici su uglavnom i suradnici na Radio-Vatikanu, profesori na uglednim crkvenim sveučilištima itd. Ovo je ukratko navedeno samo radi toga da se podsjetimo, a sada o župskom djelovanju redovnika.

Poslanje redovnika u župskoj pastvi

Možda je najvažnija koordinirana i stalna suradnja između biskupa i redovnika kada je riječ o župskom pastoralu. Naime, kod nas su redovnici u mnogo slučajeva i župnici. Kroz našu povijest, posebno za turskih progona i kasnije sve do dana današnjega, redovnički svećenici uspješno su se uključivali u župski pastoral (posebno su u našim krajevima franjevci uključeni u župski pastoral).

⁴ Usp. J. BRKAN, Apostolat redovnika prema novom Kodeksu kanonskog prava, u Služba Božja XXIV/1984, 2, 146.

⁵ Za podatke zahvaljujem P. Bernardu Dukiću, naddušobrižniku u SR Njemačkoj.

Mnoge redovničke ustanove kod nas II. vat. sabor nije iznenadio. Redovnički svećenici su kod nas u velikom broju uključeni u živu akciju kako mjesne tako nacionalne i opće Crkve. Zahtjeve II. vat. sabora da se redovništvo uključi u apostolat, kod nas je redovništvo veoma dobro prihvatilo. Ne samo da je prihvatilo nego se većina naprosto nudi općoj Crkvi i mjesnim Crkvama. Većina našega redovničkog svećenstva kao da želi djelovati u župskom pastoralu (župnici, katehete, kapelani i tome slično). U tom se smislu obrazuju i odgajaju⁶.

Svaki je svećenik Kristov opunomoćenik. On ne djeluje vlastitom snagom već kao Kristov opunomoćenik. Kao takav, svećenik bilo redovnički bilo svjetovni, pozvan je na apostolat: propovijedanje evanđelja, vođenje povjerenog mu stada i slavljenje božanskog kulta. Svećenik uključuje zvanje i poslanje. Redovnik-svećenik je apostol-poslanik. Da bi izvršio vlastito poslanje, treba iz dana u dan raditi za spasenje ljudi. To je i te kako potrebno kako bi svećenik-redovnik shvatio svoje zvanje. Ako svećenik-redovnik, koji pripada ustanovi čije je bitno poslanje apostolsko, nije uključen u djelovanje Crkve, tj. u pastoral, svećenik-redovnik se pita što mu je činiti da ispuni u potpunosti svoje zvanje i svećeničko poslanje, tj. stavlja u sumnju svoju identičnost — eto krize svećeničko-redovničkog identiteta, koja je i te kako moguća i u ovim našim prostorima⁷.

Crkva u Jugoslaviji, prema *Adresaru Katoličke crkve u SFRJ*, ima 2780 župa. Prema Hošku, oko 300 od njih upravljaju redovnici⁸. U Jugoslaviji 1981. god. bio je 2741 svjetovni svećenik, a prema popisu od 1. 1. 1984. god. 1924 redovnička svećenika (tu su uključeni starci, nemoćni i drugi koji nisu župnici). Prema tome, u Jugoslaviji ima više 39 župa nego svjetovnih svećenika.

Neke razloge, zašto povjeravati župe redovničkim svećenicima, naveo je 1974. Franjo Emanuel Hoško u citiranom članku objavljenom u *Služba Božja*, 3 i 4, 1974, str. 183:

»1. **Potreba općeg dijecezanskog pastorala danas** kao: naglo bujanje gradova, razvoj industrijskih četvrti, potreba osnivanja novih župa itd.

2. **Nedostatak dijecezanskog klera** — u nekim je biskupijama očit, a drugi razlozi pastoralne naravi traže osnivanje novih župa ili povjeravanje već formiranih na upravu redovnicima.

⁶ Statuti Franjevačke provincije presv. Otkupitelja i Statuti o Provincijskom kapitu i kapituškom kongresu, Split 1977, čl. 41: »Budući da je rad naše Provincije velikim dijelom pastoražno djelovanje po župama, odgoj i školovanje u našim odgojno-obrazovnim zavodima ima biti usmjeren prema tome radu. — Isto tako, neka se braća svim žarom posvete dušobrižništvu na povjerenim župama i drugim oblicima pastoralne djelatnosti, pazeći da rad ne ugasi duha molitve i osobne pobožnosti«.

⁷ Usp. BRKAN, *Apostolat*, 146-147.

⁸ Usp. F. E. HOŠKO, *Redovnici i redovnice u misijskom poslanju Crkve u nas*, u *Služba Božja* XIV/1974, 3-4, 182. Npr.: »Redovnici u Italiji upravljaju sa oko 2000 župa u kojima djeluje oko 7000 redovnika« (AKSA br. 47 (750) 23. studenoga 1984, 11b-12b).

3. **Prisutnost redovnika u mjestima s više od 6000 stanovnika**, ako u njima ima samo jedna župa. U takvom slučaju postoji kanonski razlog za osnivanje nove župe bez obzira na eventualnu teritorijalnu bliskost crkava. – Takvih gradića u nas ima relativno mnogo, a župnik upravlja sam ili s kapelanom župom od 10 ili više tisuća stanovnika, premda u mjestu postoji redovnička zajednica.

4. **U mjestima gdje je osobito značajan ugled redovnika**, i njihove crkve kao pastoralnog središta – jer vjernici u takvoj crkvi traže puninu vjerskih i pastoralnih usluga, a redovnički svećenici je ne smiju pružiti. Osim toga takav juridički odnos stvara u vjernicima nepovjerenje u pastoralnu efikasnost i razboritost crkvenog vodstva.

5. **Potreba prikupljanja redovničkih zvanja** traži da se svakoj redovničkoj provinciji povjeri nekoliko župa gdje će u direktnom kontaktu s Božjim naredom moći u mladim ljudima probuditi volju da prihvate život u dotičnoj redovničkoj zajednici. To je danas posebno važno jer su mnogi redovi morali napustiti specifične poslove svojih redova.

6. **Materijalno uzdržavanje** redovničkih zajednica također se najlakše osigurava prihvatom župa i pravednost zahtijeva da to biskupi osiguraju svim redovnicima i redovnicama.

Naravno, potrebno je ove i druge razloge, ocijeniti u perspektivi opće pastoralne situacije, a to je nemoguće dok se ne izradi opći pastoralni program i koordinacija pastoralnih snaga u nas.«

Nešto slično je naglasio i Bono Zvonimir Šagi u referatu održanom na susretu KVRPJ i BKJ u Zagrebu, 12. listopada 1976⁹.

Na dosta redovničkih tečajeva (tjedana) problematika uključenja redovnika u župski pastoral naše Crkve veoma je dosta zastupljena. Dakle, želja je redovnika što djelotvornije uključenje i u župski apostolat u suradnji i »pod biskupovim vodstvom« (PO 17), obdržavajući sve zakone Crkve koji se u toj materiji trebaju obdržavati. Jasno je, da tu može nastati problema. Da se izbjegnu eventualni problemi, strukture dijaloga, dogovaranja i koordiniranja veoma su potrebne.

Poslanje redovnica

U našoj zemlji ima oko 6000 redovnica (kao pastoralne suradnice u Evropi djeluju 52 časne sestre). To je veliki dar Božji Crkvi. Redovnice djeluju na mjesnom, nacionalnom i općem crkvenom planu. I one su poput redovnika razvrstane po čitavom svijetu radeći na izgradnji Crkve Kristove. Redovnice rade na mnogim područjima unutar Crkve i u svijetu. Navest ću samo neke oblike njihove djelatnosti: služba katehistice, orguljaška služba, služba sakristanke, odgojna djelatnost,

⁹ Usp. BONO ZVONIMIR ŠAGI, Na poprištu redovničke obnove KS, Zagreb 1979, 146.

zdravstvene službe, sudjelovanje u karitasu, rad s djecom, administrativni poslovi, kućna radinost, vođenje domaćinstava itd. Za svoj rad redovnice trebaju imati pristojnu plaću, a tu su u prvom redu pozvani biskupi, redovnički poglavari i poglavarice da detaljno naprave ugovore o nagrađivanju redovnica.

Na redovničkom tjednu (Split, 31. VIII. — 2. IX. 1976) rečeno je da naša Crkva treba iskoristiti »sav pastoralni potencijal, pa i redovnice«.

»Crkvi smo potrebne na mnogim poljima rada. Neke pastoralne djelatnosti treba pojačati i usavršiti. Osjeća se potreba za novim oblicima pastoralnih djelatnosti. Npr.: apostolat katekumena, i to ne samo onih koji se nisu još krstili nego i onih koji su samo primili sakrament krsta; katehizacija odraslih; bračni apostolat; apostolat radničke omladine; apostolat bolesnika i staraca koji se kod nas sveo samo na dijeljenje sakramenata. Uz ostale pastoralne djelatnosti u našoj Crkvi, u te planove mogle bi ući i redovnice«¹⁰.

Ovdje treba naglasiti činjenicu da su i redovnice udovi Božjeg naroda čije dostojanstvo treba poštivati. Crkveni Zakonik kaže: »To što je određeno za ustanove posvećenog života i za njihove članove, jednako vrijedi za oba spola, osim ako drukčije slijedi iz konteksta govora ili iz naravi same stvari« (kan. 606). Dakle, uzajamni odnosi između biskupa i redovničkih poglavara trebaju i te kako stalnu koordinaciju, dogovaranje i dijalog i s redovničkim poglavaricama i obratno.

Izuzetost redovnika (egzempcija)

Kada je riječ o razgovoru (dijalogu), suradnji, uspostavljanju redovite koordinacije između dijecezanskih biskupa i redovnika, potrebno je nešto reći i o izuzetnosti redovnika (egzempciji) od upravne vlasti mjesnih oblasnika. Što više, redovnička izuzetost ponekad može biti kamen smutnje u uzajamnim odnosima između biskupa i redovnika.

Kroz povijest Crkve (tamo od V st. pa do II. vat. sabora) redovnička se izuzetost smatrala *privilegijem redovnika papinskog prava*¹¹. Nakon II. vat. sabora (usp. LG 45; CD 35; ES I, 23-26), i prema Crkvenom zakoniku, kan. 591. pravni institut redovničke izuzetosti se ne smatra nekim privilegijem (iako je to veliki privilegij u odnosu na ostale vjernike) već administrativnim aktom Vrhovnog svećenika, Svetog Oca Pape. Ono što se prije zvalo »privilegij« redovnika, danas to, pre-

¹⁰ KAROLINA BAŠIĆ, Redovnice u mjesnoj Crkvi (pastoralni vid), u Redovnici u mjesnoj Crkvi, 128.

¹¹ Usp. H. M. STAMM, Auf dem Wege zu einem neuen Verständnis der Exemption, u Apollinaris LV/1982, 3-4, 569-589.

ma općem pravu, nema nijedna redovnička zajednica u tom smislu. Prema općem pravu, »Vrhovni svećenik... može ustanove posvećenog života izuzeti od pravne vlasti mjesnih oblasnika i podvrgnuti samom sebi ili kojoj drugoj crkvenoj vlasti« (kan. 591).

Iako nijednoj redovničkoj ustanovi opće pravo ne udjeljuje povlasticu izuzetosti, ipak se prema kan. 4 to pravo dalje zadržaje jer je to njihovo stečeno pravo ili povlastica koje je udijelila Apostolska Stolica. Ako stečena prava i povlastice koje je udijelila Apostolska Stolica bilo fizičkim bilo pravnim osobama nisu opozvani novim Crkvenim zakonikom, »ostaju netaknute« (kan. 4). Prema tome, nema razloga za »uzbunu« dok papa, u čijoj je vlasti udijeliti redovnicima izuzetost ne opozove tu i te kako potrebnu povlasticu.

Kroz povijest Crkve, redovnička se izuzetost tumačila kao potreba da se sačuva i promiče jedinstvo pojedine redovničke ustanove (veliki broj redovničkih ustanova djeluje u više mjesnih Crkava) da se bolje sačuva veza redovnika sa Svetom Stolicom te da pojedine redovničke ustanove mogu nesmetano (sa strane biskupa) težiti oko savršenijega redovničkog života.

U čemu se sastoji redovnička izuzetost? Izuzetost se sastoji u tome što papa može ustanove posvećenog života izuzeti ispod upravne vlasti oblasnika mjesta, tako da redovnici nisu više podložni biskupovoj vlasti poput drugih udova Božjeg naroda. Izuzetošću redovnici postaju neposredno podložni papi. *Između redovnika i pape nije biskup nego redovnički starješina.* Biskup može posredovati samo toliko koliko mu to dozvoljavaju crkveni zakoni.

Kan. 591 kaže: »Da se stalno što više promiče dobro ustanove i zahtjevi apostolata, Vrhovni svećenik, zbog svoga primata nad svom Crkvom, s obzirom na opću korist može ustanove posvećenog života izuzeti od upravne vlasti mjesnih oblasnika i podvrgnuti samom sebi ili kojoj drugoj crkvenoj vlasti.«

Crkveni zakonik kaže da papa to čini svojom primatskom vlašću nad svom Crkvom, a razlozi su: 1) opće dobro, 2) dobro redovničke ustanove i 3) zahtjevi apostolata. *Doktrinalna je osnova izuzetosti: papin primat; pastoralna vrijednost: redovnici i redovnice postaju raspoložljiviji za služenje cjelokupnoj Crkvi (CD 33; LG 45); te pravno-disciplinski vid: redovnička izuzetost usmjerena je očuvanju i promicanju vlastite karizme i jedinstva pojedine ustanove (CD 35), jer niti radi apostolata nije dozvoljeno unakaziti i umrtviti narav pojedine redovničke ustanove ili naškoditi njezinoj svrsi¹².*

Da se sačuva jedinstvo i karizma pojedine redovničke ustanove, zahtijeva se i određena samostalnost (autonomija)¹³. U tom smislu redovnicima Zakonik dozvoljava *vlastitu disciplinu* (konstitucije, statute

¹² Usp. HOŠKO, Redovnici i redovnice, 174 sl.

¹³ Usp. H. BORAK, Novo kanonsko pravo instituta posvećenoga života, u Bogoslovska smotra LIV/1984, 2-3, 387-389. D. J. ANDRES, Il diritto dei religiosi, Roma 1984, 19-23.

i tome slično). To je redovnička autonomija. Crkveni zakonik kaže: »Pojedinim se ustanovama priznaje opravdana autonomija života, osobito u upravi, po kojoj posjeduju u Crkvi vlastitu disciplinu te mogu čuvati netaknutu svoju baštinu, o kojoj govori kan. 578« (kan. 586, § 1). Kan. 578 kaže: »Svi neka čuvaju duh i nakane osnivača, koje je kompetentna crkvena vlast potvrdila, a odnose se na narav, svrhu, duh, i značaj ustanove i zdrave njezine predaje, što sve sačinjavaju baštinu same ustanove« (usp. PC 2). Crkveni je zakonik naglasio: »Dužnost je mjesnih oblasnika da tu autonomiju čuvaju i štite« (kan. 586, § 2)¹⁴.

Izuzetost odnosno autonomija služi da: »Redovnici i njihove zajednice... u Crkvi pružaju javno svjedočenje potpunog predanja Bogu; to je *fundamentalna opcija njihove kršćanske egzistencije* i prvenstvena dužnost koju moraju izvršiti u obliku svoga vlastitog života. [...] svaki je institut nastao za Crkvu«¹⁵. Svaka je redovnička ustanova dar Božji Crkvi.

Crkva šalje redovništvo u vlastito ime i da vrše njezino poslanje: *u ime Crkve i za Crkvu*. To oni ne mogu vršiti bez odobrenja kompetentne crkvene vlasti. Crkveni zakonik kaže: »Bog neke vjernike na poseban način zove u taj stalež da budu u Crkvi korisnici posebnog dara Božjega i da, prema svrsi i duhu ustanove, koriste njezinom spasiteljskom poslanju« (kan. 574, § 2).

Redovnici su dužni iskazivati poslušnost i papi i biskupima. Papi su dužni iskazivati poslušnost »po svetoj vezi poslušnosti«, tj. snagom zavjeta poslušnosti (usp. kan. 590, § 2). Biskupima, jer su oni: »po božanskoj ustanovi došli na mjesto apostola kao pastiri Crkve, i tko njih sluša, sluša Krista, a tko njih prezire, prezire Krista i onoga tko je Krista poslao« (LG 20). Ipak se razlikuje poslušnost redovnika prema biskupima i prema papi. Prema papi sasvim zavjetom poslušnosti, a prema biskupima treba kanonska poslušnost, jer redovnici: »moraju u skladu s kanonskim propisima iskazivati poslušnost i poštovanje biskupima zbog njihove pastirske vlasti u partikularnim Crkvama i zbog potrebnog jedinstva i sloge u apostolskom radu« (LG 45). Prema Crkvenom zakoniku, redovnici su podložni vlasti biskupa: 1. u onome što se odnosi na *dušobrižništvo*; 2. u onome što spada na *izvršenje javnog bogoštovlja* i 3. u onome što se odnosi na *ostala djela apostolata* (usp. kan. 678, § 1; CD 35,4) i drugdje, prema svetim kanonima.

Stalne strukture koordinacije

Potreba stalnih struktura razgovora, dogovaranja i koordinacije između redovnika i biskupa u ispunjenju redovničkog poslanja u našoj Crkvi osjeća se i danas, možda i više nego u drugim povijesnim trenuci-

¹⁴ Usp. Kriteriji u odnosima između biskupa i redovnika u Crkvi, KS, dokumenti 53, Zagreb 1979, br. 13.

¹⁵ Usp. Kriteriji, br. 14.

ma naše Crkve, tim više što je to zahtjev socijalne psihologije i djelovanja ljudi našega vremena. Danas ljudi žele da ih se pita, da se s njima dogovara, da se s njima postupa kao suplanerima, suodgovornima. U našem društvu se mnogo naglašava usaglašavanje na raznim socijalnim i političko-ekonomskim sektorima. Takvu psihi čovjeka našeg vremena shvaća i Katolička crkva. Stoga njezini saborski i posaborski dokumenti traže suradnju između redovnika međusobno, između redovnica međusobno, između redovnika i svjetovnih svećenika te između sveukupnog redovništva i biskupa. Suradnja se zahtijeva na raznim razinama: na razini dijeceze, metropolije, BK i na razini kontinenta (npr. to već postoji u Južnoj Americi).

Već je Hadrijan Borak u *Prilogu Vijesti konferencije VRPJ i unije VRPJ*, br. 3. 1983. str. 1-8, naznačio i iznio mjesta iz crkvenih dokumenata koja tretiraju rad međusobnih skupova, vijeća i unija. Nije mi nakana govoriti o važnosti već uspostavljenog vijeća odnosno *Konferencije viših redovničkih poglavara Jugoslavije* (osnovana 15. V. 1968.); o *Uniji viših redovničkih poglavarica Jugoslavije* (osnovana 5. IV. 1968.), te o *Mješovitoj komisiji BKJ i vijeća viših redovničkih poglavara i poglavarica Jugoslavije*, čiji su statuti stupili na snagu 20. XI. 1972., već o potrebi aktivnijeg djelovanja mješovitih komisija BKJ i drugih struktura koordinacije koje bi trebalo uspostaviti radi stalne suradnje, dijaloga i koordinacije između našeg redovništva i biskupa.

Perfectae caritatis, br. 23 kaže: »Kod toga treba s obzirom na apostolat uspostaviti primjerno usklađivanje i suradnju s biskupskim konferencijama«. Dekret *Christus Dominus*, br. 35, 5-6, kaže:

»Biskupi i biskupske konferencije, odnosno redovnički poglavari ili konferencije viših redovničkih poglavara, s obzirom na djela apostolata što ih vrše redovnici, neka se prethodno uzajamno savjetuju i prema tome postupaju. Da bi se složno i plodonosno zadržavali međusobni odnosi između biskupa i redovnika, neka se u određenim rokovima, i kad god se to bude smatralo potrebnim, biskupi i redovnički poglavari sastanu da raspravljaju o stvarima koje se općenito tiču apostolata na njihovu području«.

Kada saborski dekret *Ad gentes*, br. 33 govori o misijskom djelovanju redovnika kaže: »Ove konferencije (redovničke) neka se ispituju što se može učiniti zajedničkim zalaganjem i neka se usko povežu s biskupskim konferencijama«.

Papa Pavao VI. u motu proprio *Ecclesiae sanctae* II, 42-43 kaže:

Osobito je važno da nacionalne konferencije ili unije viših poglavara i poglavarica surađuju s biskupskim konferencijama u povjerenju i poštivanju... Poželjno je stoga da pitanja koja se tiču jedne i druge strane budu raspravljana u **mješovitim komisijama**, sastavljenima od biskupa i viših poglavara i poglavarica« (istaknuo JB).

Suradnju između biskupa i redovnika veoma mnogo naglašava dokumentat »Kriteriji o odnosima između biskupa i redovnika u Crkvi« (KS, dokumenti 53). Taj je dokumentat, koliko mi je poznato, već raspravljan na mješovitoj komisiji.

Odredbe II. vat. sabora i već započetu praksu suradnje u odnosima između biskupa i redovnika preuzeo je i *novi Crkveni zakonik*. Kan. 678, § 3 kaže: »U usmjeravanju djela redovničkog apostolata neka se dijecezanski biskupi i redovnički poglavari međusobno posavjetuju«. Kan. 680 kaže: »Među raznim redovničkim ustanovama, zatim među njima i svjetovnim klerom, neka se podržava suradnja i, pod vodstvom dijecezanskog biskupa usklađivanje svih apostolskih djela i pothvata, ne dirajući u narav, svrhu pojedinih ustanova i u osnovno zakonodavstvo« (usp. CD 35,5). Ovdje je važan i kan. 708 koji kaže: »Viši se poglavari mogu korisno udružiti u konferencije ili vijeća, da ujedinjnim snagama rade na tome da pojedine ustanove — ne dirajući njihovu autonomiju, narav i vlastiti duh — savršenije postignu svoju svrhu, da raspravljaju o zajedničkim poslovima te da se uspostavi primjereno usklađivanje i suradnja s biskupskim konferencijama, a isto tako i s pojedinim biskupima«. Dakle, novi Crkveni zakonik traži »međusobno savjetovanje« (kan. 678, § 3) i usklađivanje i suradnju između redovnika i biskupa na razini biskupskih konferencija i na razini mjesnih Crkava »s pojedinim biskupima« (kan. 708).

Statut vijeća viših redovničkih poglavara u Jugoslaviji, među svrhe vijeća ubraja i: »suradivati s crkvenom hijerarhijom, osobito s Biskupskom konferencijom da se postigne složno sudjelovanje u djelatnostima apostolata«. ¹⁶ Član 11. spominje i mješovitu komisiju. *Statuti unije viših redovničkih poglavarica Jugoslavije*, čl. 2 među svrhe unije postavljaju i: »podupirati usklađivanje u apostolatu ženskih redovničkih instituta s episkopatom, dijecezanskim klerom i redovnicima«. ¹⁷

P. Ljudevit Maračić izvještava:

»U Jugoslaviji postoji mješovita komisija, sastavljena od pet biskupa, provincijala i provincijalki. Sastaje se rijetko. Biskupi i provincijali imali su jedan zajednički susret u vezi s proučavanjem dokumenta 'Matuae relationes. Provincijali priželjkuju češće kontakte i susrete s Biskupskom konferencijom; to je dosad ostvareno dva puta. Tajništvo BK i tajništvo KVRPJ dobro surađuju. U Sloveniji (postoji regionalna konferencija biskupa i regionalno vijeće provincijala i provincijalki) svake se godine susreću svi biskupi, provincijali i provincijalke radi zajedničkog dogovora

¹⁶ Tekst Statuta se može naći u *Crkva redovnicima* (dokumenti o redovništvu od Koncila do danas), priredio: Hadrijan Borak, Zagreb 1974, 296-300.

¹⁷ Usp. *Crkva redovnicima*, 291-295.

i poboljšanja suradnje. U toj crkvenoj pokrajini odnosi između biskupa i redovnika mnogo su konkretniji nego u ostalim dijelovima naše Biskupske konferencije. Na hrvatskom jezičnom području postoje dva delegata za redovnice.«¹⁸

Izrazi »sastaje se rijetko« i »provincijali priželjkuju češće kontakte i susrete s BK«, mogu nas danas potaknuti da potražimo bolja rješenja, tj. sastajanje češće, dva puta godišnje kako je već propisano u čl. 10 Statuta¹⁹, i kada većina članova smatra da je potreban sastanak. Ako provincijali razložno priželjkuju sastanak više puta, trebalo bi im to i omogućiti. Ipak, na nacionalnom planu (BKJ) postoji mješovita komisija, ali na mjesnom planu, koliko mi je poznato, kod nas takvoga stalnog tijela nema.

U razgovoru Pape s redovničkim poglavarima čitamo:

»Potreban je prijedlog. A za to bit će potrebno stvoriti strukture. Na nekim mjestima imenovan je vikar za redovnike. To je svakako važan napredak, ali to nije dosta. Treba nastojati da se osnuju mješovite komisije, koje će istovremeno angažirati predstavnike dijeceze i predstavnike redovnika, i to stalno. Ta se komisija sastaje da zajedno konstatira probleme, traži rješenja, pa i mimo urgentnih slučajeva i konkretnih teškoća. Takva praksa već postaje običaj. Sve češće se događa da se biskupi i redovnici sastaju s namjerom da zajedno podijele evanđeoska bogatstva, u međusobnom poštovanju i povjerenju; katkad i za to da zajedno obave duhovne vježbe.«²⁰

Iako je u većini naših biskupija (možda u svim) osnovana služba biskupskog vikara na riječi iz *Kriteriji*, br. 54; »Bit će dobro da se u dijecezi osnuje služba biskupskog vikara za redovnike i redovnice«, ipak Papa u razgovoru s višim redovničkim poglavarima ustvrdio je da »to nije dosta«. Zahtijeva se više, a to više bilo bi *osnivanje mješovite komisije* na razini dijeceze. Smatram da to ne bi bilo teško osnovati i staviti u djelotvorni rad takvu komisiju. Predlažem npr. da pojedini područni (dijecezanski) biskup odredi trojicu mirskih svećenika, a redovnici trojicu redovnika i redovnice tri časne sestre kao članove te stalne komisije, a njihov predsjednik bi mogao biti biskup ili biskupov vikar za redovništvo. Ta bi stalna mješovita komisija imala vlastiti pravilnik prihvaćen od većine članova mješovite komisije i odobren sa strane područnog (dijecezanskog) biskupa, te bi se prema njemu ravnala.

¹⁸ Vijesti konferencije VRPJ i unije VRPJ, br. 2, 1984, 10.

¹⁹ Statuti mješovite Komisije biskupske konferencije i vijeća viših redovničkih poglavara i poglavarica u Jugoslaviji, tiskan je u *Crkva redovnicima*, 284-287.

²⁰ *Redovnički život u nauku Crkve. Papa razgovara s redovničkim poglavarima*, izd. KVRPJ, Zagreb 1984, 61-62.

Nešto slično bi se moglo osnovati i na *pokrajinskom planu*; Zagreb, Split, Rijeka, Sarajevo i drugdje gdje to zahtijevaju potrebe.

Stalne mješovite komisije na razini dijeceze, metropolije, BKJ i na planu Evrope, sastajale bi se redovno i po potrebama radi toga da se zajednički ustvrde problemi i da se zajednički traže rješenja na obostrano zadovoljstvo i korist Crkve Kristove. Problemi koje sa sobom nosi život i zajednički suživot i rad neće biti toliko teški ako se budu uzajamno rješavali i nosili. Ovdje treba naglasiti i to da redovnički pastoral ne bi smio biti nešto privremeno, kao sezonski, već bi redovnički pastoral trebao biti stalan, programiran i planiran u suradnji sa svim pastoralnim djelatnostima u Crkvi, i to pod biskupovim vodstvom. Redovnici, rečeno je u razgovoru Pape s redovničkim poglavarima:

»... ne smiju biti 'upotrebljavani' samo kao pomoćna snaga, kao komotne rezerve personala, u slučaju potrebe. Mogu biti pozvani da trenutno služe kao dopuna i zamjena, što u nekom danom času može biti 'potreba Crkve'. Ali redovničkom životu treba dati prostora slobode, što mu omogućuje da bude što mora biti, da svoje snage čuva za proročku ulogu – to svoje bogatstvo – služenju Crkvi«²¹

Iz prakse se zna da redovnička zajednica ne trpi »slobodne strijelce«, tj. ne trpi redovnike bez stalnog zaduženja. I za redovnički apostolat se zahtijeva neka stalnost. Pastoralni program ne može biti vremenski provizorno učinjen, pa i onaj koji se odnosi na redovnike, već i redovnici trebaju imati mjesto gdje će djelovati: župe, kapelanije, bolnice itd. Činjenica je da nije samo redovnička dužnost apostolat u poslanju Crkve već i *njihovo pravo*. Redovničko je poslanje u Crkvi uzvišenije nego laičko (običnog krštenika), a u dosta slučajeva redovnici mogu u pastoralu više učiniti nego i klerici. Svi su udovi Crkve pozvani na svetost i apostolat. Švatko u svome redu.

Umjesto zaključka: neka nam uvijek budu na pameti riječi apostola naroda, sv. Pavla: »Zato vam molim ja sužanj u Gospodinu, da živite dostojno poziva kojim ste pozvani: sa svakom vrstom poniznosti i krotkosti, strpljivo podnosite jedni druge ljubavlju! Nastojte sačuvati jedinstvo Duha, povezani mirom« (Ef 4,1-3).

²¹ *ib.*, 61.